

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการแพร่ของยาเสพติดในประเทศไทยมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอมา ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดสามารถพิจารณาจาก

1. จำนวนประชากรที่ใช้ยาเสพติดซึ่งสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) โดย นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2538, หน้า 48-50) ได้ทำวิจัยเพื่อประมาณการผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โดยเก็บข้อมูลวันเดียวกันทั่วประเทศ พบว่า ประเทศไทยมีผู้ติดยาเสพติดขึ้นต่ำรวมกันทั้งสิ้น 1,267,590 คน ในจำนวนนี้มีผู้ที่อยู่ในชนบทมากที่สุด คือ 920,204 คน ในปี พ.ศ. 2541 สำนักงาน ป.ป.ส. (2541, หน้า 6) ได้สรุป สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยไว้ว่ายาบ้าเป็นยาที่มีการแพร่ระบาดสูงสุด นั่นคือมากกว่าปี พ.ศ. 2536 ประมาณ 4-5 เท่าหรือ ประมาณ 5-6 ล้านคน และจากการสรุปสถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2543 ของสำนักงาน ป.ป.ส. (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2544, หน้า 1-2) ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังตกอยู่ในฐานะผู้นำเข้ายาบ้ารายใหญ่ รวมทั้งเป็นตลาดผู้บริโภทยาบ้า รายใหญ่ของกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งมีการแพร่กระจายเข้าสู่ทุกพื้นที่ ทุกกลุ่มประชากร และแนวโน้มของกลุ่มผู้บริโภคมียาอายุน้อยลง อยู่ในระดับเยาวชน ทั้งในและนอกสถานศึกษา ส่วนคดียาเสพติดที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2543 รวม 133,707 คดี เป็นคดีที่เกี่ยวกับยาบ้า 118,162 คดี มีผู้ต้องหา 118,162 คน จับของกลางได้มากกว่า 77.4 ล้านเม็ด ซึ่งมากกว่าในปี 2542 ที่จับได้ของกลาง 27.1 ล้านเม็ด และจากการศึกษาสถิติจำนวนผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษายาบ้าในสถานพยาบาลตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ปีงบประมาณ 2537 ถึง ปี 2541 (วารุณี สักดิ์รัตนอนันต์, 2542, หน้า 9) มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาดังนี้ ปี 2537 มี 583 ราย หรือร้อยละ 0.7 ปี 2539 มีจำนวน 3,579 ราย หรือร้อยละ 4.4 ส่วนในปี 2541 เพิ่มขึ้นเป็น 12,268 หรือ ร้อยละ 24.2

2. พื้นที่แพร่ระบาด เดิมการแพร่ระบาดมักจะอยู่ในชุมชนเมืองและอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมแต่ ปัจจุบันได้แพร่ระบาดเข้าไปในชุมชนชนบท ในโรงเรียน ในสถานประกอบการ สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรี (2537, หน้า 10) ได้ศึกษาสภาพปัญหายาเสพติดใน

ประเทศไทยในพื้นที่หมู่บ้าน จำนวน 46,025 หมู่บ้าน พบว่า มีชุมชนที่มีปัญหายาเสพติดจำนวน 18,095 หมู่บ้าน หรือ ร้อยละ 40.6 อีก 27,330 หมู่บ้าน หรือ ร้อยละ 59.4 ตอบว่ายังไม่มีปัญหา ยาเสพติด แต่เมื่อพิจารณารายภาคแล้ว ภาคกลางมีหมู่บ้านที่มีปัญหายาเสพติดน้อยที่สุด ส่วน ภาคเหนือมีหมู่บ้านที่มีปัญหายาเสพติดมากที่สุด โดยมีถึง 7,211 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 38.6 จำนวนผู้ติดยาต่ำกว่าหมู่บ้านละ 5 คน มี ร้อยละ 53.9 หรือ 9,405 หมู่บ้าน 6-10 คน มี 5,009 หมู่บ้าน และ มากกว่า 15 คน 1,956 หมู่บ้าน โดยภาคใต้และภาคเหนือจะอยู่ในกลุ่มนี้มาก

นักวิชาการมองว่า ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่มขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่เป็นผลจากการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและโครงสร้าง พื้นฐานมากกว่าการให้ความสำคัญกับคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จนเป็นเหตุให้คนส่วนมาก เห็นความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าสิ่งใด เพราะมีความเชื่อว่าทรัพย์สินเงินทองเป็นปัจจัยหลัก ที่จะนำไปสู่ความสุขและความพึงพอใจในด้านอื่น ๆ สันนิษฐานไปว่าการจะอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ได้นั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่น้อยกว่าปัจจัยด้านทรัพย์สินและเงินทอง เช่น การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ชุมชนที่อาศัยอยู่มีความสุข ปราศจากโจรผู้ร้าย คนใน สังคมมีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมาชิกของสังคมเคารพกฎเกณฑ์ของส่วนรวม ส่วน ผู้ทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติด เช่น พ.ต.อ. ชีระชัย รักดีประกร รองผู้บังคับการตำรวจ ปราบปรามยาเสพติด (2542 , หน้า 12-37) ได้ให้ความเห็นว่า เหตุที่ปัญหาเสพติดยังคงมี ความรุนแรงนั้น เนื่องจาก ผู้ผลิตและผู้ค้าจะได้กำไรสูงกว่าต้นทุนมาก ทำให้ผู้ผลิตและผู้ค้า ยอมเสี่ยงที่จะกระทำผิดกฎหมาย ส่วนผู้ใช้ยาเสพติดเมื่อใช้จนติดแล้วก็เลิกยากเพราะถ้าเลิกก็ จะมีอาการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ หลายรายที่ผู้เสพยา กลายเป็นผู้ค้ายาเสพติดไปด้วย เหตุผลที่ต้องการเงินไว้ซื้อยาเสพติด นอกจากนี้กฎหมายที่ใช้อยู่ ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ คือ กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพพอ นั่นคือไม่ได้ให้อำนาจที่เด็ดขาดเพียงพอแก่เจ้าพนักงานสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ไม่เอื้ออำนาจให้จับกุม ผู้ค้ายา เสพติดยาใหญ่ และผู้กระทำความผิดเมื่อต้องโทษแล้วก็มักจะได้รับการลดหย่อนโทษเร็วกว่านักโทษประเภทอื่นเพราะ ถือว่ามีใจอาชญากรโดยสันดาน จากการที่การค้ายาเสพติดให้ประโยชน์แก่ผู้ค้าอย่างมากและผู้ค้า เองก็มักจะพยายามทุกวิถีทางเพื่อขยายเครือข่ายออกไป

ปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่กระจายไปตามหมู่บ้านในชนบทเกือบทุกหมู่บ้าน และส่งผล กระทบต่อตัวผู้เสพ ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ รัฐบาลพยายามหามาตรการที่จะป้องกัน ด้วยวิธีการหลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่การออกกฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดทั้งผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้เสพ

นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเชิงรุกอีกหลายวิธีที่จะป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด เช่น การก่อตั้งประชาคมตำบลต่อต้านยาเสพติด ของกระทรวงมหาดไทย โครงการโรงเรียนสีขาวของกระทรวงศึกษาธิการ โครงการอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ อีกมากแต่ปัญหาเสพติดก็ไม่ได้ลดน้อยลง

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาทางสังคม เช่นเดียวกับปัญหาโรคเอดส์ ที่ทุกชุมชน ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันแก้ปัญหา ปัญหาเสพติดถ้ามีอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนใดก็ตาม ชุมชนหรือ หมู่บ้านนั้น ๆ จะต้องมีส่วน ในการป้องกันตนเองให้พ้นจากปัญหาเสพติด มีหลายชุมชนที่สามารถแก้ปัญหานี้ได้สำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด การที่ชุมชนสามารถแก้ปัญหาเสพติดได้นั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจอยากทราบว่า ชุมชนใช้กลไกอะไรในการแก้ปัญหาเสพติด และกลไกนั้นทำงานอย่างไร คำตอบที่ได้จะเป็นข้อมูลสำหรับ ผู้เกี่ยวข้อง กับการแก้ปัญหาเสพติด ที่สามารถนำไปใช้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน
2. เพื่อศึกษากลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ในชุมชน

นิยามศัพท์

กลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด หมายถึง บุคคล กลุ่มคน สถาบัน วิถีชีวิต ระเบียบกฎเกณฑ์ ประเพณี ความเชื่อ ที่มีผลในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน กลไกทางสังคมอาจเป็นนามธรรม หรือรูปธรรมก็ได้

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน หมายถึง การเพิ่มจำนวนผู้ไชยาเสพติด หรือมีการผลิต การค้า ยาเสพติดในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ยาเสพติด หมายถึง ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ได้แก่ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า กัญชา และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ยาเสพติดในที่นี้หมายถึง เฮโรอีน กัญชา และยาบ้า

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผู้ที่สนใจและผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการแก้ปัญหายาเสพติดได้นำข้อมูลจากการศึกษานี้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการป้องกันและการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน และการวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่อยู่แถบชานเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด และมีกิจกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยขอใช้นามสมมุติว่าหมู่บ้าน “สวนผัก”

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เสพยาเสพติด และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดและการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ได้แก่ ครอบครัวผู้เสพยาเสพติด กลุ่มเพื่อน เครือญาติ สถาบันต่าง ๆ ในชุมชน

3. ขอบเขตของเนื้อหา

3.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากร ประวัติความเป็นมาของชุมชน ความสัมพันธ์ ประเพณีความเชื่อ การประกอบอาชีพ การติดต่อกับภายนอก ปัญหาและศักยภาพของชุมชน

3.2 สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน จำนวนผู้เสพยาเสพติด กลุ่มผู้เสพยาเสพติด ครอบครัวของผู้เสพยาเสพติด ลักษณะของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ ครอบครัวและชุมชน ปฏิกริยาของชุมชนที่มีต่อปัญหายาเสพติด ต่อผู้ใช้ และ ต่อครอบครัวของผู้เสพยาเสพติด

3.3 กลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ครอบครัว เครือญาติ องค์กรชุมชน ผู้นำ กลุ่มเพื่อน ระเบียบและกฎเกณฑ์ ของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐ

3.4 แหล่งข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง